Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan tiede- ja sivistysjaostolle

Asiantuntijalausunto

ASIA: HE 154/2022 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2023

Yleistä

Suomen ilmailumuseosäätiö sr kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. Lausunnon teemana on Suomen Ilmailumuseon toiminta ja rahoituksen riittävyys.

Suomen Ilmailumuseosäätiö ylläpitää Vantaalla sijaitsevaa Suomen Ilmailumuseota, joka on valtakunnallinen vastuumuseo. Valtakunnallisen vastuumuseon tehtävänä on edistää ja ohjata museotoimintaa erikoisalallaan sekä huolehtia alansa museoiden keskinäisestä yhteistyöstä. Museo hallinnoi Suomen laajinta ja monipuolisinta ilmailualan kokoelmaa. Kokoelma muodostuu 11 000 esineestä, asiakirja-aineistosta, valokuvista ja julkaisuista. Kokoelmaobjekteihin lukeutuu kansainvälisesti ainutlaatuisia ja merkittäviä esineitä. Museon tallennusalueeseen kuuluu kattavasti koko suomalaisen ilmailun kirjo, niin sotilas-, siviili- kuin harrasteilmailukin.

Ilmailumuseon nykyiset, Ilmailumuseosäätiön omistamat museorakennukset sijaitsevat Finavia Oyj:n omistamalla maa-alueella Vantaan Aviapoliksessa. Tilat ovat toiminnallisesti ja teknisesti elinkaarensa päässä, eivätkä sovellu museokokoelmien säilyttämiseen tai ylipäänsä mahdollista asianmukaista museo- ja näyttelytoimintaa, saati sen kehittämistä. Maanvuokrasopimus kiinteistöllä päättyy 31.12.2028, ja vuodesta 2022 alkaen maanvuokra nousee vaiheittain museon talouden kannalta kestämättömälle tasolle, joten museon tiloihin ja rahoitukseen olisi saatava ratkaisu mahdollisimman pian.

Taustaa

Suomen Ilmailumuseosäätiö on jo yli kymmenen vuoden ajan aktiivisesti hakenut ratkaisua tilaongelmaansa. Nykyisen hankemallin eli Uusi Ilmailumuseo -hankkeen valmistelu alkoi syksyllä 2019 yhdessä Vantaan kaupungin kanssa. Hanke mahdollistaa toteutuessaan Suomen ilmailumuseon uudistumisen vetovoimaiseksi, kansainvälisesti kiinnostavaksi ilmailun elämyskeskukseksi ja samalla vahvistaa museon asemaa valtakunnallisena vastuumuseona. Uuden museon aluetaloudellinen vaikuttavuus on n. 5 milj. euroa vuodessa ja vierailijoita n. 100 000 vuosittain. Uuden museorakennuksen toteuttaminen edellyttää sekä valtion että Vantaan kaupungin taloudellista tukea.

Museohankkeen laajuus on noin 6300brm2 ja rakennusinvestointikustannus noin 17,0 milj. euroa (huom. vuoden 2019 kustannustaso). Lisäksi näyttelyrakentamiseen on varattava 2–3 milj. euroa. Vantaan kaupunki on yhteistyössä Finavian kanssa alustavasti varannut määräalan uudelle ilmailumuseolle. Vantaan kaupunki omistaa määräalasta 76 % ja Finavia 24 %. Rakentamaton määräala sijoittuu Aviapoliksen uuden rakentuvan kaupunkikeskuksen ytimeen, aivan rautatieaseman viereen ja lentoaseman läheisyyteen.

Vantaan kaupunki on kaupunginhallituksen päätöksellä 15.6.2021 linjannut tuestaan hankkeelle seuraavaa:

-Kaupunki takaa 6,5 milj. euroa investointilainan Ilmailumuseosäätiölle
-Kaupunki hankkii kokonaan omistukseensa tontin sekä ja vuokraa sen käypään hintaan museolle.
-Kaupunki korottaa vuosittaista toiminta-avustustaan: 400 000 euroa/vuosi.

Hankkeen toteuttamiseksi tarvittava valtion tuki on:
- Valtion investointiavustus 8,5 milj. euroa. Investointiavustuksen tarve ajoittuu vuosille 2023–2026.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuus ja harkinnanvarainen avustus yhteensä 860 000 euroa/vuosi. Korotukset seuraavasta VOS-kaudesta eli vuodesta 2024 eteenpäin.

Suomen Ilmailumuseosäätiö on neuvotellut Uusi Ilmailumuseohankkeen rahoituksesta opetus- ja kulttuuriministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön kanssa jo keväästä 2020 asti. Näiden vuosien aikana rahoituksen on OKM:n taholta annettu ymmärtää varmistuvan hallituksen budjetti- tai kehysneuvottelussa. Näin ei kuitenkaan ole käynyt.

Suomen Ilmailumuseosäätiö ei ole saanut hankkeen suunnitteluun ja toiminnan valmisteluun lainkaan valtion rahoitusta tai muuta julkista tukea, vaan säätiö on ollut pakotettu ohjaamaan käyttötalouden budjettia valmistelevaan suunnittelutyöhön.

Valtion päätös investointirahoituksesta on välttämätön hankkeen edistämiseksi – päätös mahdollistaa myös muun rahoituksen, mukaan lukien lainarahoituksen saamisen. Päätöstä ei voi enää viivästyttää, jotta hanke saadaan suunniteltua ja toteutettua oikea-aikaisesti museotoiminnan tulevaisuuden kannalta.

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Vuoden 2023 talousarvioesityksessä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla kulttuurialan investoinnit näkyvät lähinnä suostumuksena pääomittaa Suomen arkkitehtuuri- ja designmuseota 60 milj. eurolla. Muutoin esimerkiksi kulttuuritilojen peruskorjaus- ja perustamishankkeiden määräraha on suhteellisen vaatimaton, vain noin 5,3 milj. euroa. Suomen Ilmailumuseosäätiö pitää positiivisena sitä, että valtio on Suomen arkkitehtuuri- ja designmuseon rahoituksesta päätellen valmis panostamaan kulttuurin tilahankkeisiin, mutta säätiö näkee käytettävissä olevan määrärahan liian suppeana, jotta sillä olisi merkittävää vaikutusta museoiden tilahankkeiden edistämiseen.

Mikäli Suomen Ilmailumuseosäätiö ei saa kohtuullisessa ajassa päätöstä valtion investointituesta, ei hanketta voida käynnistää ja edessä on säätiön ja sitä kautta koko museotoiminnan alasajo jo viimeistään vuonna 2025.

Museotoiminnan päättymiseen liittyisi suuria perustavanlaatuisia ja jopa eettisiä kysymyksiä, joita ei voida ratkaista ilman merkittäviä lisäkustannuksia ja uudelleenjärjestelyjä. Ratkaistavaksi nousee esimerkiksi se, mihin sijoitetaan kansainvälisestikin ainutlaatuiset museokokoelmat - ei ole olemassa valmiita tiloja, vaan kaikki alan museot kärsivät tilanpuutteesta ja huonokuntoisista tiloista (Ilmailumuseoselvitys 2020: https://ilmailumuseo.fi/wp-content/uploads/2021/01/Ilmailumuseoselvitys-2020-raportti.pdf).

Myös valtakunnallisen vastuumuseon tehtävän toteuttaminen on vaakalaudalla. Suomessa ei ole vastaavaa tahoa, joka voisi hoitaa tätä lakisääteistä tehtävää. Suomen Ilmailumuseon toiminnan lakkauttamisen myötä ilmailun kulttuuriperintö jäisi kaikessa laajuudessaan tallentamatta, jo lyhytkin katkos toiminnassa aiheuttaisi peruuttamatonta ja pitkäaikaista vahinkoa.

Muistiorganisaation toiminnan päättyessä tyhjentyisi myös kansakunnan muisti - keskeinen osa suomalaista kansainvälistymisen, innovaatioiden ja kehityksen perintöä jäisi asianmukaisesti tallentamatta ja esittämättä.

Suomen Ilmailumuseosäätiön esitys

Suomen Ilmailumuseon toiminta on valtakunnallisesti merkittävää ja vaikuttavaa sekä sen kokoelmat ovat ainutlaatuisia. **Suomen Ilmailumuseosäätiö näkee, että valtion tulisi rahoituspäätöksillään parantaa näin merkittävän kulttuuriperintötoimijan toimintaedellytyksiä sekä varmistaa museon toiminnan jatkuvuus. Suomen Ilmailumuseosäätiö esittää, että valtio lähtee ensi sijassa rahoittamaan Uusi Ilmailumuseo -hanketta investointiavustuksella sekä tukee museon toimintaa nykyisestä korotetulla valtionosuudella vuosittain**.

Kunnioittavasti
Suomen Ilmailumuseosäätiö sr

Jarkko Konttinen
Puheenjohtaja
jarkko.konttinen@ilmailumuseo.fi
040 502 5096

Pia Illikainen
Toimitusjohtaja
pia.illikainen@ilmailumuseo.fi
044 239 5030